

Eläytymismenetelmä kulttuurisissa vertailuissa

*Jussi Simpura — Hermann Fahrenkrug
— Marita Hyttinen — Thorkil Thorsen*

Tässä artikkelissa esitellään tiivistetysti alustavia kokemuksia ja tuloksia pienestä kansainvälisestä vertailututkimuksesta, jossa sovellettiin passiivista role-playing-lähestymistapaa Saksan liittotasavallassa, Suomessa ja Tanskassa.

Suomen oletettiin edustavan tutkimuksessa perinteistä pohjoismaista alkoholikulttuuria, jossa käytetään väkeviä alkoholilatuja, päihtymys on juomisen keskeisiä piirteitä ja alkoholikontrolli on tiukka. Saksan liittotasavalta edusti puolestaan olutmaata, jonka alkoholipolitiikka on vapaampaa kuin Suomen. Tanska edusti alkoholipolitiikaltaan melko vapaata eurooppalaisen kulttuurin maata, jossa on kuitenkin pohjoismaisen perinteen vaikutusta. Taulukkoon 1 on koottu taustatietoa alkoholin käytöstä kohdemaissa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli hankkia vertailukelpoista tietoa alkoholin asemasta arkielämässä näissä maissa. Tutkimuksemme oli kuitenkin ennen kaikkea metodikokeilu: tarkoituksena oli selvittää passiivisen role-playing-metodin eli eläytymismenetelmän käyttökelpoisuutta kansainväliseen vertailuun. Eläytymismenetelmän kehittäminen liittyy vahvasti sosiaalipsykologisen teorian kehittelyyn, ja metodia voidaan pitää eräänlaisena survey-tutkimuksen vaihtoehtona — tässä tapauksessa hankittaessa tietoa juomatavoista.

ELÄYTYMISMENETELMÄ JA KUVITELLUISTA ARKIELÄMÄN TILANTEISTA KERTOVIEN TARINAT

Käyttämässämme tutkimusmenetelmässä tutkittavalle annetaan pieni alkukertomus, jo-

hon hän yrittää eläytyä ja jota hän jatkaa kirjoittamalla. Menetelmä antaa tutkittavalle mahdollisuuden tulkita tilannetta, jolloin sekä hänen omat näkemyksensä että hänen sisäistämänsä yleiset kulttuurisäännöt pääsevät vaikuttamaan tulkinnan lopputulokseen. Tulkinasta etsitään sitten henkilön tuottamia kognitiivisia elementtejä, jotka tekevät tilanteen kokonaisuuden mielekkääksi. Tämän tutkimuksen kannalta juuri yksilöllis-kulttuurinen tulkinta on oleellista. Antti Eskola on esitellyt kirjoituksissaan (ks. esim. Eskola 1988, 239—262) eläytymismenetelmän historiallista taustaa, luonnetta ja sovelluksia — muun muassa metodin sopivuutta juomisen sosiaalisten merkitysten tutkimiseen. Myös tämän tutkimuksen tuloksia on jo jossain määrin käsitelty hänen esittelyissään.

Ensimmäisiä suomalaisia eläytymismenetelmän sovelluksia alkoholitutkimukseen oli Anna Kihlströmin (1983) tutkimus, jossa selvitettiin erilaisten tilannetekijöiden vaikutusta alkoholin käyttöön vuorovaikutusepisodeissa. Tutkija lähestyi ongelmaansa ”all-or-none”-periaatteella (ks. Mixon 1979; Eskola 1988, 263—271): hän oletti pystyvänsä kehittämään toisaalta sellaisen alkukertomuksen, johon jatkettuna kertomuksessa aina mainittaisiin alkoholi, toisaalta hän uskoi pystyvänsä kehittämään alkukertomuksen, johon ei koskaan voitaisi kuvitella liittyvän alkoholin käyttöä, ainakaan suomalaisessa kulttuurissa. Tutkija ei kuitenkaan pystynyt kehittämään tällaisia ”puhtaita” alkukertomuksia. Alkoholin käytön todettiin olevan kulttuurisestikin hyvin monimutkainen ilmiö, jota ei voida määrittellä tyhjentävästi ainoastaan muutamilla tilannefakto-

Tämä artikkeli tiivistää tuloksia vertailevasta kansainvälisestä tutkimuksesta, johon aloite saatiin Pohjoismaisesta päihdetutkimuslautakunnasta (NAD). Projektiin kuuluivat artikkelin kirjoittajien lisäksi Antti Eskola ja

Anna Kihlström (Suomi) sekä Peter Rieker (Saksan liittotasavalta). Projektin työselosteet ovat kirjallisuusluettelon 2. osassa.

Taulukko 1. Tietoja juomatavoista Tanskassa, Suomessa ja Saksan liittotasavallassa 1980-luvulla

	Tanska	Suomi	Saksan liittotasavalta
Tilastoitu alkoholin kulutus vuonna 1985 (5) (1 100 %-n alkoholia)	9,9	6,5	10,8
Eri alkoholilaatujen tilastoitu kulutus (%)	(5)	(5)	(6)
olut	59	44	53
viini	25	13	25
väkevät	16	43	22
Juojien jakauma väestössä (%)			
17—54-vuotiaat	98 (2) 93 (4)		
16—	95 (7)		
15—69-vuotiaat		81 (3)	
15—			95—98 (1) 87 (4)
Päivittäisjuojien jakauma väestössä (%)			
15—54-vuotiaat			
15—69-vuotiaat		5 (3)	
15—			40 (1)

Lähteet: (1) Fahrenkrug 1987, (2) Nielsen 1982 (aineisto vuodelta 1977), (3) Simpura 1985, (4) Armyr 1983, (5) Nordisk alkoholstatistik 1988, (6) Alkoholitilastollinen vuosikirja 1987, (7) Hansen & Andersen 1985

Taulukko 2. Vastaajien kokonaislukumäärä Tanskassa, Suomessa ja Saksan liittotasavallassa sekä kuhunkin alkukertomukseen kirjoitettujen tarinoiden määrät maittain

	alkukertomus-tyyppi				yht.
	työpäivä alle 30-v.	yli 60-v.	viikonloppu alle 30-v.	yli 60-v.	
Tanska	10	12	12	9	43
Suomi	6	8	8	6	28
Saksan liittotasavalta	7	12	35	11	65

reilla. Kertomuksista paljastui sen sijaan erilaisten alkoholinkäyttökäytäntöjen kirjo, jota olisi tuskin saatu esille tavanomaisilla surveyteknikoilla.

Oma tutkimuksemme jatkaa juomisen sosiaalisten merkitysten etsimistä — tällä kertaa

kansainvälisiin vertailuihin tähdäten. Tarinoiden analysointi on rajattu kulttuurierojen tarkasteluun: esille tuodaan niitä piirteitä, jotka tuntuvat oleellisimmin erottavan tai yhdistävän eri kulttuureja. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka usein alkoholi kaiken kaikkiaan erilaisissa tilanteissa mainitaan, millaisiin toimintoihin ja ilmapiireihin alkoholi yhdistetään ja kuinka tärkeä rooli alkoholilla tilanteissa yleensäkin on.

Tutkimuksessa käytettiin neljää erilaista alkukertomusta:

”Virtaset ovat lähiössä asuva pariskunta. He molemmat ovat alle 30-vuotiaita/yli 60-vuotiaita. Eräänä alkuvuikon iltana/perjantai-iltana Virtaset tapaavat sattumalta vanhat ystävänsä Mäkiiset, joita he eivät ole nähneet pitkään aikaan.

Yritä eläytyä tilanteeseen, ja kirjoita pieni tarina siitä, miten ilta jatkuu.”

Kukin vastaaja jatkoi yhtä alkukertomusta. Aineisto kerättiin opiskelijoilta, joille kerrottiin, että kyseessä on tutkimus, jonka aiheena on arkipäivän elämän käytännöt. Heille ei kerrottu, että kyseessä oli alkoholitutkimus, jottei kirjoituksia olisi suunnattu esimerkiksi alkoholikeskeisiksi. Jokainen vastaaja kirjoitti oman kertomuksensa itsenäisesti, minkä jälkeen kertomukset kerättiin välittömästi. Kirjoittaminen vei aikaa kymmenestä minuutista tuntiin. Kirjoitusten pituus vaihteli viidestä rivistä kahteen täyteen paperiarkilliseen.

Tanskassa vaikeuksia ilmeni aluksi aineiston keräämisessä. Lopulta vastaajiksi saatiin 15—18-vuotiaita lukiolaisia. Suomalaiset ja länsisaksalaiset (Länsi-Berliinistä) vastaajat olivat hieman vanhempia, yliopiston sosiologian opiskelijoita. Niinpä vertailtavuus suoraan tanskalaiseen aineistoon on hieman ongelmallista. Tanskalaisille nuorille on voinut olla vaikeaa kuvitella jatkoa tilanteelle, jossa heihin nähden on kyse jo keski-ikäisistä ja vanhoista ihmisistä; sama ongelma on tosin ollut mahdollinen myös suomalaisille ja länsisaksalaisille, etenkin silloin kun nämä ovat yrittäneet eläytyä vanhojen ihmisten tilanteeseen. Taulukossa 2 on esitetty, kuinka paljon kussakin maassa oli kaiken kaikkiaan vastaajia ja kuinka paljon kuhunkin alkukertomukseen saatiin tarinoita maittain.

Kuten taulukosta 2 voidaan nähdä, kertomuksia kussakin kertomusryhmässä on niin vähän, ettei tilastollisia menetelmiä voi käyttää. Seuraavat tulokset ovatkin luonteeltaan kuvailevia ja keskittyvät vain aineiston keskeisimpien puolien esittelyyn. Mutta eläytymismenetelmätutkimukselle onkin luonteenomaista, että aineiston analysoinnin kriteerinä ei ole niinkään tilastollisesti edustava määrä tapauksia, vaan analysoinnin pohjana on pikemminkin kiinnostus jo suhteellisen pienessä aineistossa toistuviin ilmiöihin: niiden etsimiseen, analysointiin ja osoittamiseen tähdätään. Käytännössä tämä merkitsee noin 10—20 kirjoituksen keräämistä yhdestä vastaajajoukosta. Kasvattamalla vastaajamäärää tarinoihin ei enää saada oleellisesti uusia piirteitä (ks. saturaatioefektistä lisää Bertraux & Bertraux-Wiame 1981).

Seuraavat esimerkit antavat kuvan aineiston laadusta:

”Pariskunnat sattuivat erään snack-baarin kohdalle, johon he päättivät poiketa nauttimaan curry-makkaroita parin oluttuopillisen kanssa. ’Sinusta on sitten tullut poliisi’, sanoo toinen rouvista, ja hänen miehensä ajattelee: ’Voi ei.’ Keskusteltuaan aikansa muun muassa ammattiasemistaan ja suosikkilomakohteistaan pariskunnat erkanevat. Toisen herroista on ajettava auto kotiin, joten hän ei voi ottaa kolmatta olutta. Hyvästellään. Illalla, kun toinen pariskunnasta katselee TV:stä Dallasta . . .” (Saksan liittotasavalta, nuori pariskunta, perjantai-ilta, miesvastaaja, 32-v.)

”Siitä on jo aikaa yli viisi vuotta, kun pariskunnat viimeksi tapasivat. He päättävät nauttia illallista yhdessä toisen pariskunnan kotona kello kuusi illalla. — Molemmat pariskunnat ovat asettautuneet pöytään. Aluksi he tuntevat olonsa hieman hämmentyneiksi ja vaihtavat vain rutiinikohteliaisuuksia. Mutta illallisen jälkeen, kahvia juodessa, he vihdoinkin pääsevät jutun alkuun. Enimmäkseen he puhuvat vanhoista ajoista, mutta myös tulevaisuudesta ja taloudellisesta tilanteestaan. Sitten alkaa olla jo myöhä ja molemmilla pareilla on edessä aikainen herätys. He sopivat uudesta tapaamisesta lähitulevaisuudessa. Mutta sisimmässään he tietävät, etteivät todella halua enää tavata.” (Tanska, vanha pariskunta, perjantai-ilta, naisvastaaja, 16-v.)

”Virtaset haluavat ehdottomasti kuulla lisää Mäkisten nykyisestä elämästä. Niinpä he kutsuvat Mäkiä viettämään iltaa kotiinsa. Siellä he sitten istuvat vertailemassa taloudellista tilannettaan ja lastensa menestymistä. Tapoihin kuuluvan kahvittelun jälkeen he päättävät kutsua taksin ja ajaa kaupungille kalliiseen ravintolaan juhlistamaan jälleennäkemistään. Mummo kutsutaan talonvahdiksi. Muutaman drinkin jälkeen herra Virtanen alkaa

Taulukko 3. Tiivistelmä aineiston keskeisimmistä piirteistä (niiden tarinoiden osuus-%, joissa piirre esiintyy)

	alkoholi- maininta	ruokailu- maininta ¹	tapaamispaikka ravintola	N koti	
Tanska	42	74	30	79	43
Suomi	61	71	18	89	28
Saksan liitto- tasavalta	29	17	38	29	65

¹Ruokailu tarkoittaa tässä kaikkia viittauksia syömiseen, kuten illallisia, välipaloja, ”snackseja”, kahvittelua.

tanssittaa ahkerasti rouva Mäkistä, johon hän oli jo kouluaikoinaan ihastunut. Herra Mäkinen, kuten tavallista, on hyvin aggressiivinen juovuksissa. Hän lähtee hyvin pian ravintolasta omille teilleen. Rouva Virtanen loukkaantuu miehensä ja rouva Mäkisen käyttäytymisestä. Hän päättää olla kutsumatta Mäkiä uudelleen vierailulle. Kotona Virtaset eivät puhu toisilleen mitään neljään päivään.” (Suomi, nuori pariskunta, alkuviikon ilta, naisvastaaja, 23-v.)

TULOKSIA MAIDEN VÄLISISTÄ VERTAILUISTA

Yleisiä havaintoja aineistosta on raportoitu useissa projektin työpapereissa (ks. kirjallisuusluettelon 2. osa). Taulukkoon 3 on niistä koottu joitakin keskeisiä numerotietoja.

Aineiston yleisiä piirteitä

Tanskalaisten aineistossa silmiinpistävin piirre oli toimintojen moninaisuus. Kertomuksissa oli useita kuvauksia muun muassa erilaisista ruokailutilanteista sekä usein myös suoranaisia viittauksia seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tällaiset viittaukset puuttuivat saksalaisten ja suomalaisten tarinoista. Muutamissa kirjoituksissa selvästi pilailtiin tutkimuksen kustannuksella ja vastustettiin koko kirjoittamista. Kaiken kaikkiaan tanskalaisten tarinoissa oli hyvin optimistinen, elävä ja miellyttävä ilmapiiri, joka puuttui melkein täysin suomalaisten ja saksalaisten tarinoista.

Myös osa länsisaksalaisista vastaajista selvästi vastusti tutkimustamme. Kärkeviä kommentteja kirjoitettiin tarinoiden lopuksi itse tutkimuksen tarkoituksesta ja tiedonhankintatavasta. Tärkein ja esiintulevin piirre saksalaisten

laisten kertomuksissa oli epä mukava ilmapiiri. Ainakin joku tarinan henkilöistä koki tilanteen jotenkin ahdistavaksi. Vanhojen tuttujen yllättävä tapaaminen näytti pakottavan henkilöitä vakuuttelemaan toisilleen, että elämä menee paremmin kuin se todella menikään. Sama sävy oli myös suomalaisten tarinoissa — tanskalaisilta se puuttui lähes täysin.

Suomalaisten tarinoiden ominaisin piirre oli alkoholin osuus tarinaa jäsentävänä elementtinä. Juomista käytettiin tarinoissa merkinä, joka erotteli oleellisimpia tapahtumien vaiheita toisistaan. Alkoholi oli mukana erityisesti kriisitilanteissa, kuten perheriidoissa ja kiistelyissä. Suomalaisissa tarinoissa oli usein kielteinen sävy: niissä kerrottiin esimerkiksi perheen hajoamisista tai epäonnistumisista työssä tai hyvinvoinnin tavoittelussa. Tässäkin suhteessa suomalaisten ja saksalaisten tarinat olivat lähellä toisiaan. Ilmeisesti tanskalaisten nuorten kirjoittajien realiteettitaso on hieman erilainen kuin vähän varttuneempien, kriittisten sosiologian opiskelijoiden.

Vuorovaikutuskäytännöistä

Taustaksi tutkimuksen alkoholituloksille on syytä esitellä maittain joitakin arkipäivän käytäntöjä. Ensiksikin, Suomessa ja Tanskassa kahvinjuonti on hyvin tärkeä osa kanssakäymistä, etenkin aikuisten tai vanhojen ihmisten tavatessa. Tämä kävi ilmi myös tarinoista. Molemmat maat ovat kahvinkuluttajien kärkeä kansainvälisissä tilastoissa: Suomi on ensimmäisellä sijalla, Tanska on kolmas. Myös Saksan liittotasavallassa juodaan paljon kahvia: vuonna 1984 se oli kahdeksanneksi kovin kahvinkuluttaja. Toiseksi, suomalaisissa tarinoissa on hyvin harvoin viittauksia yhdessä ruokailuun, vaikkakin pariskunnat viettävät illan yhdessä. Tämä selittyy varmasti osittain suomalaisella päivärhythmillä. Kolmanneksi, tanskalaisten tarinoissa pariskunnat tapaavat toisensa melko myöhään illalla ja kutsu koskee jotain toista iltaa kuin juuri alkukertomuksen tapaamisiltaa. Kertomuksissa kuvataan sitten näitä valmisteltuja tilanteita. Saksalaisessa aineistossakin kutsu esitetään usein, mutta myöhempää tapaamista ei kuvata. Useimmiten saksalaisten tarinat loppuvatkin kohteliaisuuksiin: niissä kerrotaan, kuinka hauska oli tavata,

mutta sen pitemmälle tilannetta ei kuvata. Suomalaisissa kertomuksissa vanhat tutut kutsutaan kotiin kahville tai drinkille välittömästi. Toiminnan erot johtunevat sosiaalisten käytäntöjen ja arkipäivän vuorovaikutustapojen eroista näissä maissa.

Alkukertomusvarioinnin aiheuttamat erot

Erot, jotka kertomuksiin tulivat alkukertomusvarioinnin vaikutuksesta, olivat odotetun kaltaisia ja melko samanlaisia kaikissa maissa. Nuorista ihmisistä kertovat tarinat olivat toiminnallisempia ja sisälsivät useammin mainintoja alkoholin käytöstä kuin vanhemmista ihmisistä kertovat tarinat. Lisäksi tarinat sijoituivat useammin kodin ulkopuolelle. Perjantai-iltoja kuvaavat tarinat sisälsivät niin ikään enemmän alkoholimainintoja ja olivat toiminnallisempia kuin arki-iltakertomukset. Maittain sisältöjen painotus oli melko samanlainen.

Juominen ja muut toiminnot

Alkoholinkäyttömainintoja oli ehdottomasti eniten suomalaisissa kertomuksissa. Tosin on huomattava, että myös saksalaisten ja tanskalaisten kertomuksissa alkoholin käyttö oli mukana pinnan alla: esimerkiksi ruokaillessa juomista pidetään itsestään selvänä ja illanvietoissa drinkit kuuluvat asiaan — juomista ei tarvitse erikseen mainita. Tällaisia piileviä mainintoja on tietysti hyvin vaikea laskea. Sen sijaan suomalaisissa kertomuksissa alkoholin käyttö mainitaan aina, kun se vain on kuviteltavissa jollain tavoin tilanteessa läsnä olevaksi. Suomalaisissa tarinoissa oli myös selvästi useimmin mainintoja eri alkoholiladuista ja -merkeistä: vodka ja muut väkevät juomat liitettiin erityisesti vanhemmista ihmisistä kertoviin tilanteisiin. Kaikissa tutkimusmaissa nuorten kerrottiin sen sijaan juovan olutta ja viiniä.

Juomisen asema saksalaisissa ja tanskalaisissa tarinoissa oli täysin toissijainen muihin toimintoihin verrattuna, ja harvoin juominen suomalaisissakaan tarinoissa oli dominoiva. Suomalaisissa kertomuksissa alkoholia käytettiin kuitenkin eräänlaisena merkinä erottelemaan esimerkiksi toimintojen vaiheita ja etenkin vanhoista ihmisistä kertovissa tarinoissa

erottelemaan miesten ja naisten rooleja. Esi-merkiksi pullon avaamisen jälkeen miehet ja naiset erottuvat eri ryhmikseen, jotka sitten jatkavat keskustelujaan eri huoneissa ja eri aiheista. Muissakin suomalaisissa tutkimuksissa on todettu naisten roolin alkoholin käyttäjänä olevan erilainen kuin miesten: siihen kuuluu muun muassa miehen alkoholin käytön valvonta (Hyttinen & Kihlström 1986; Holmila 1988). Saksalaisten ja tanskalaisten kertomuksissa tällaista sukupuoliroolierottelua ei esiintynyt. Viitteitä rajusta ryyppäämisestä tai humaltumisesta sisältyi hyvin harvoin saksalaisten tai tanskalaisten tarinoin, vaikkakin tanskalaisten tarinat olivat kyllin eläväisiä antaakseen vaikutelman, että henkilöt olisivat olleet juovuksissa. Sen sijaan jotkin suomalaiset tarinat päättyivät huomattavan humalatilän kuvaamiseen, ja muutamat näistä tarinoista selvästi ilmaisivat, että tarinan henkilöillä oli alkoholiongelmia.

YHTEENVETO

Tutkimuksemme näyttää tukevan eräitä stereotyyppioita länsisaksalaisten, suomalaisten ja tanskalaisten arkipäiväisiin vuorovaikutuskäytäntöihin liittyvistä juomatavoista. Nämä voidaan tiivistää muutamiksi keskeisimmiksi havainnoiksi. Tanskassa kodikkaassa ilmapiirissä nautiskellaan ruoasta ja juomasta — ja voidaan hyvin. Suomessa parien ja pariskuntien välisten suhteiden vaikeudet ja kriisit tuodaan usein esille; juominen esitetään tilanteissa käännepeiteenä joko kielteiseen tai myönteiseen suuntaan. Saksan liittotasavallassa ensimmäinen vaikutelma on hyvin kohtelias käyttäytyminen vuorovaikutustilanteissa, joissa juomisella on lähinnä muodollinen tehtävä: alkoholin käyttökin on osa kanssakäymisrituaaleja. Rutiinien noudattamisella vältetään vuorovaikutuksen liiallinen intiimisyys ja pitkittyminen. Mutta on myös huomattava, että tutkimusmaiden tarinat olivat myös jossain määrin samanlaisia. Pääerot liittyivät yleisiin näkemyseroihin ja alkoholin asemaan tilanteissa.

Tarinoissa esiintyvät erot maittain voivat johtua paitsi yleisistä eroista kulttuurisissa hahmotustavoissa myös osittain erilaisista kirjoittajaryhmistä. Nuorilla tanskalaisilla vaikutti olevan hyvin optimistinen ja myönteinen

maailmankatsomus verrattuna kriittisten ja hieman vanhempien sosiologian opiskelijoiden näkemyksiin Saksan liittotasavallassa ja Suomessa. Itse asiassa Saksan liittotasavallassa useat opiskelijat kieltäytyivät täysin osallistumasta tutkimukseen ja jotkut pitivät alkukertomuksia porvarillisina. Arvosteleva tai kielteinen suhtautuminen alkukertomuksen elämänmuotoon varmasti heijastui myös itse tarinaan.

Paljastaako eläytymismenetelmä muuta kuin stereotyyppioita? Antti Eskolan (1986 & 1988, 274—281) mielestä on hyödytöntä kysyä, onko tarinoiden sisältö yhtäpitävä todellisuuden kanssa vai ovatko tarinat vain stereotyyppioita. Sen sijaan kannattaa kysyä, miten tulkitsemme nämä tarinat, mitä katsomme niiden merkitsevän. Eläytymismenetelmäaineiston tarkoituksena itse asiassa onkin sosiologisen mielikuvituksen ruokkiminen; aineisto ei heijasta todellisuutta peilin tavoin.

Eläytymismenetelmän tuottamaa materiaalia voidaan pitää tärkeänä lisänä jo olemassa olevaan tietoon kulttuurisista juomisen malleista. Eläytymismenetelmä ei siis ainoastaan tuota heuristisia välineitä teoreettiseen ideointiin, vaan myös merkittävää lisätietoa kulttuurisista juomisen käytännöistä. Kansainvälisissä vertailuissa tällaisella tiedolla on jo sinänsä suuri merkitys.

Tässä tutkimuksessa vertailtiin toisaalta märkää kulttuuria, jossa juominen on ”normaalia” (Saksan liittotasavalta ja Tanska), ja toisaalta kulttuuria, jossa alkoholiin suhtautuminen on jossain määrin ongelmapainotteista (Suomi). Suomessa juomista ja alkoholia käytetään tietoisesti ja selkeästi ilmaisemaan erilaisia tunteita. Märissä kulttuureissa juomiseen ei liitetä ongelmallisia ilmiöitä eikä alkoholia käytetä niin suoranaisesti tunteiden ilmaisussa; alkoholin käyttö on niissä tavonmaisempaa, ehkä tiedostamattomampaakin. Alkoholi ongelmien ehkäisemiseksi tällaiset havainnot ovat tärkeitä: ne antavat tarkoin analysoituina kulttuurisesti relevantteja tapoja määrittellä käyttäytymistä ongelmalliseksi ja normaaliksi. Vieläkin hyödyllisempiä tuloksia saataisiin, jos alkukertomuksia varioitaisiin siten, että mukaan otettaisiin jokin pürre ongelmajuomisesta (ks. ongelmajuojatarinoista Hyttinen & Ylijoki 1988).

1. Artikkelissa käytetyt lähteet

Alkoholitilastollinen vuosikirja. Helsinki: Oy Alko Ab, 1987

Armyr, Gunno: Alcohol habits, values, beliefs and life satisfaction in ten countries. Paper presented at the ICAA Alcohol Epidemiology Section meeting in Padua, June, 1983

Bertraux, Daniel & Bertraux-Wiame, I.: Life stories in the bakers' trade. In: Bertraux, D. (ed.): Biography and society. Beverly Hills: Sage, 1981

Eskola, Antti (in collaboration with Anna Kihlström, David Kivinen, Klaus Weckroth and Oili-Helena Ylijoki): Blind alleys in social psychology: A search for ways out. Amsterdam: North Holland—Elsevier, 1988

Fahrenkrug, Hermann: Drinking practices and the social meaning of drinking in the post-war West Germany, 1950—1980. In: Paakkanen, P. & Sulkunen, P. (eds.): Cultural studies on drinking and drinking problems. Report on a conference. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No 176. Helsinki: The Social Research Institute of Alcohol Studies, 1987

Hansen, Erik Jørgen & Andersen, Dines: Alkoholforbrug og alkoholpolitik. Publikation 145. København: Socialforskningsinstituttet, 1985

Holmila, Marja: Wives, husbands and alcohol. A study of informal control of drinking within the family. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1988

Hyttinen, Marita & Ylijoki, Oili-Helena: Schemata of withdrawal from heavy drinking and overeating. To be presented at the 35th International Congress on Alcoholism and Drug Dependence, Oslo, 31 July — 6 August 1988. International Council on Alcohol and Addictions (ICAA), 1988

Kihlström, Anna: Tutkimuskohde vai tutkimussuhde? Raportti erään metodisen lähestymistavan mahdollisuuksista ja rajoista. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 1983

Mixon, Don: Understanding shocking and puzzling conduct. In: Ginsburg, G. P. (ed.): Emerging strategies in social psychological research. New York: Wiley, 1979

Nielsen, Kristen: Danskernes alkoholvaner. Under-

søgelser og statistik om alkoholforbrug. København: Alkohol- og Narkotikarådet, 1982

Nordisk alkoholstatistik. Stockholm: Socialstyrelsen, 1988

Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö, 1985.

2. Projektin työraportit ja muut työpaperit

Eskola, Antti: Does the role-playing method yield anything else than stereotypes? Working paper for the meeting of the project group in Copenhagen, November, 1986

Fahrenkrug, Hermann & Rieker, Peter: Wenn alter Freunde sich wiedertreffen. Die kulturelle Bedeutung von Alkoholtrinken in Alltagssituationen. Erfahrungen mit der Methode des "passiven Rollenspiels" in der Bundesrepublik Deutschland. Working paper for the meeting of the project group in Copenhagen, November, 1986

Hyttinen, Marita: Erfarenheter av en jämförande undersökning om alkoholens kulturella betydelse. NAD-Nyhetsbrev 1988: 1, 9—14

Hyttinen, Marita: Role-playing och alkoholforskningen. NAD-Nyhetsbrev 1985: 1, 1—4

Hyttinen, Marita: Raportti kahdesta eläytymismenetelmäkokeilusta ja kokeilujen kirvoittamista ajatuksesta. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 1987

Hyttinen, Marita & Kihlström, Anna: Observations from the Finnish material. Two couples meet: Is drinking part of the picture? Working paper for the meeting of the project group in Copenhagen, November, 1986

Rieker, Peter: Das "passive Rollenspiel" als Forschungsmethode. Diplomarbeit. West Berlin: Institut für Soziologie der Freien Universität

Simpura, Jussi: Defining problematic drinking in everyday life: Suggestions for a comparative study on cultural meanings of drinking. P. 68—71. In: Paakkanen, Pirjo & Sulkunen, Pekka (eds.): Cultural studies on drinking and drinking problems. Report on a conference. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No 176. Helsinki: The Social Research Institute of Alcohol Studies, 1987.

English Summary

Jussi Simpura — Hermann Fahrenkrug — Marita Hyttinen — Thorkil Thorsen: Eläytymismenetelmä kulttuurisissa vertailuissa (Everyday life situations and drinking patterns: an experiment with nonactive role play in Denmark, Finland and West Germany)

A method called nonactive role play has been applied to provide material that can be used in comparisons of

cultural meanings related to drinking in everyday life situations. In this method, the data are collected in written reports by the subjects, who are asked to complete a brief introductory story (called a "script"), describing some event or situation. In the present study, the introductory stories covered four variations of an event where a married couple meet their old friends unexpectedly. In the script, no reference was made to drinking. The results repeated some stereotypical features of drinking patterns in the three countries and also revealed the different roles of drinking in the three cultures.